

Inauguració del curs 2017-2018 de la Universitat Autònoma de Barcelona

Lliçó inaugural a càrrec del Sr. Federico Mayor Zaragoza

“La universitat capdavantera en la invenció del futur”

[Salutacions]

Este és el primer tret d'una gran celebració: cinquanta anys de la UAB. I és una gran celebració a la qual a mi em feia molta il·lusió estar present, perquè en aquells moments era molt important que es creessin unes universitats autònomes. Aquell mes de maig de l'any 1968, pel context en què vivíem, això representava una possible llum al final del túnel.

Ja han passat quasi cinquanta anys i avui se fa esta inauguració de curs, que és el primer pas per a la celebració. I torno a insistir: és una celebració. Hi ha episodis que només són per commemorar, no per celebrar, cal reconèixer-ho, però quina meravella poder celebrar que se complixen cinquanta anys d'una trajectòria que s'ha caracteritzat només per l'excel·lència, no només en la docència sinó també en la recerca. Avui, amb més de 35.000 estudiants, no hi ha cap dubte que la UAB representa un dels pilars de l'educació d'aquest país.

Me'n recordo que, com a director general de la Unesco en aquella època, quan jo presentava la situació europea, les universitats autònomes (Madrid, Barcelona) figuraven entre aquelles que eren un model del que havia de ser la universitat, la universitat universal, que se dedica a fer que el coneixement, que el rigor científic, no només siga alguna cosa que apliquem a la patologia o a les ciències experimentals, sinó també a tots els moviments que poden portar la humanitat a una situació millor. Encara no ens hem acostumat a pensar que el coneixement ha de ser la base, inclús de l'economia.

Jo me'n recordo que a Lisboa l'any 2000 se va dir que calia aturar esta economia basada en l'especulació, la deslocalització productiva i la guerra. Això jo ho tinc molt present: cada dia invertim en despeses militars i d'armament més de 4.000 milions de dòlars, al mateix temps que es moren de fam i d'extrema pobresa milers de persones, la major part xiquetes i xiquets d'un a cinc anys d'edat. No pot ser, ja en tenim prou d'una economia que sobretot se basa en la força.

Si vis pacem, para bellum. Avui és el Dia Internacional de la Pau. Per a mi és un dia molt important, com a científic, com a ciutadà, i sobretot com a ciutadà del món. Ramon Fuster, en aquells anys de l'escola de Virtèlia (quins anys vam passar més terribles!), recordo que em deia: «Federico, algun dia, ja ho veuràs, se passarà de la paraula *bellum* a *verbum*». I és que ha de ser així. Ens hem d'adonar que el que hem de fer és utilitzar el coneixement per a una vida digna, en què cada ésser humà sigui capaç de desenvolupar totes estes capacitats distintives de l'espècie humana: la capacitat de

pensar, la capacitat d'imaginar, la capacitat d'anticipar-nos, la capacitat d'innovar, la capacitat de crear. Cada ésser humà únic és un creador, i per tant tenim esta fantàstica capacitat d'inventar el futur.

Per això, quan Margarita Arboix me va dir que li agradaria que jo pogués estar a la inauguració del curs 2017-2018, vaig dir que parlaria de la universitat capdavantera en la invenció del futur, perquè hem d'inventar el futur. No pot ser que encara avui, amb tots els mitjans digitals, amb esta nova concepció del treball, amb tot este canvi radical que acaba de produir-se ara fa dos o tres dècades, nosaltres encara estiguem igual que sempre!

Hem de pensar que només fa trenta o quaranta anys la gran majoria dels habitants de la Terra naixia, vivia i moria en pocs quilòmetres quadrats, i no sabia res de res. Les dones eren marginades i només eren uns quants homes els que manaven; la resta dels homes i totes les dones a creure i a obeir. Érem obedients, érem silenciosos, estàvem atemorits.

De moment, hem tingut la capacitat d'expressar-nos i sabem el que passa. I sobretot l'emancipació de la dona —i no me canso de repetir-ho, perquè crec que és molt important— representa un canvi històric en la trajectòria de la humanitat, perquè abans només manàvem els homes, i «els homes hem utilitzat sempre la força», me deia el president Nelson Mandela l'any 1996 a Pretòria. Jo li deia: «Estic molt disgustat perquè veig que la cultura de la pau no progressa, que només avança la cultura de la imposició, de la guerra, de les armes»; i ell me deia: «Això canviarà, perquè la dona, que és la pedra angular del futur, en molt pocs anys ja tindrà el paper que li correspon en la presa de decisions i moderarà este recurs a la força, perquè la dona només excepcionalment utilitza la força, quan l'home només excepcionalment no la utilitza».

Tot això és el que a mi em portava, precisament, a parlar de la universitat com a capdavantera en la invenció del futur, perquè la universitat és la institució d'educació superior i, segons la Unesco, les persones educades són les persones lliures i responsables, les dues coses. Per tant, les persones que tenen la responsabilitat del futur formen part d'esta comunitat docent, científica, intel·lectual, literària, artística, són les que promouen estes facultats essencials: la filosofia, la capacitat de pensar i reflexionar, de ser nosaltres mateixos.

Quan diem què és un procés educatiu a què ens referim? No ens referim a la capacitació, senyors dels informes PISA de l'OECD, sinó a l'educació. Educació és ser lliure, capaç d'utilitzar plenament estes facultats distintives de l'espècie humana. Tampoc hem de confondre informació i coneixement: el coneixement és la informació ja incorporada, digerida, elaborada per la nostra pròpia personalitat. Ni tampoc hem de confondre informació i notícia: estem envoltats de notícies però no d'informació, només veiem el que passa perquè ens ho donen els mitjans de comunicació, la majoria dels quals són la veu del seu amo, plens de biaixos, i hem de conèixer la veritat, el que passa.

Bernard Lown deia, quan va rebre el Premi Nobel de la Pau el 1985: «Hem de tancar els ulls i veure l'invisible, no només el que els focus de la comunicació ens diuen. Cal tenir

una visió de la realitat per poder-la transformar en profunditat. En la mesura en què vegem els invisibles serem capaços de fer els impossibles».

I les universitats ens han d'ensenyar a inventar l'esdevenidor, a fer l'impossible. La bona política no és l'art del possible, com diuen alguns, sinó de l'impossible! Sempre penso en allò que van dir uns escaladors: «Ho hem aconseguit perquè no sabíem que era impossible». Això és el que hem de fer: hem de fer l'inesperat, el que els projectes dels manipuladors de l'opinió internacional fan que no sapiguem perquè no puguem actuar com ho hem de fer.

Quan la rectora me va dir de participar a la inauguració, vaig dir que sí amb molt de gust. Al final no he pogut venir perquè als octogenaris no ens deixen fer el que volem. Però us volia dir que la UAB és molt important, no per les seves arrels ni pel que ha fet, sinó sobretot pel que farà a partir d'estos cinquanta anys: l'excel·lència. Això és l'únic que ens interessa. I també ha de contribuir a esta renovació conceptual, perquè no pot ser que encara estiguem tots sotmesos a una marginació del multilateralisme democràtic. Hem de dir que volem unes Nacions Unides molt fortes, senyor Trump, i unes Nacions Unides on s'obligue a comportar-se degudament, perquè hem de pensar en les responsabilitats intergeneracionals, no podem deixar a les properes generacions una Terra deteriorada en la seua habitabilitat, hem de posar en pràctica els objectius de desenvolupament sostenible, hem de posar en pràctica els acords de París sobre el canvi climàtic. Ho hem de fer i ho hem d'exigir, i tot això només ho poden fer unes Nacions Unides reforçades, no unes Nacions Unides disminuïdes. El neoliberalisme ens ha col·locat el G6, el G7, el G8, el G20. Com pot ser que ens hàgem deixat manar per sis, set o vuit o vint països rics? Tots hem de figurar en estes Nacions Unides que han de ser protagonistes d'este canvi històric que tindrà lloc en estos primers anys del segle XXI, del tercer mil·lenni!

Estimats amics, sé que d'aquí a una estona una llebre dirà a un lleó que l'enginy és molt més gran que la força. Això és el resum del que us volia dir avui. Fins ara només hem usat la força. Encara ara ens diuen que el que necessitem és més armament! La solució és passar d'una cultura d'imposició, de domini, de violència, de guerra, a una cultura de trobada, de conversació, de conciliació, d'aliança i de pau. Hem de passar de la cultura de la força a la cultura de la paraula.

Per això és magnífica esta idea que l'enginy, la capacitat creadora, és el que pot dissenyar un futur diferent, este futur en què la dona tindrà una participació molt important, este futur en què hem de fer una nova conceptualització, per exemple, de la seguretat. Pensem que la seguretat són els territoris, les fronteres, però ¿i els que estan a dins d'estes fronteres i es moren de fam perquè no tenen els mitjans mínims necessaris?

Estimats amics, Miquel Martí i Pol va dir un dia que tot està per fer i tot és possible. Però qui ho ha de fer sinó tots?

Esta transició de la força a la paraula, esta transició per a tindre realment un multilateralisme democràtic a escala mundial, perquè compreguem que la democràcia

és la justícia, com diu la constitució de la Unesco, i és també la llibertat, la solidaritat intel·lectual i moral i la igualtat (tots els éssers humans iguals en dignitat) només se pot procurar a través d'una mobilització popular.

Això és el que diu la primera frase de la Carta de les Nacions Unides: «Nosaltres, els pobles, hem decidit preservar les generacions futures del flagell de la guerra». Doncs ara hem de dir: «Nosaltres, els pobles, amb les universitats al capdavant, hem decidit que deixarem a les generacions que venen un món conceptualment i físicament no només més habitable que ara, sinó també més lluminós, perquè tothom pugui complir els seus somnis».

Claustre del Monestir de Sant Cugat del Vallès, 21 de setembre de 2017